„sich den Teutzschen in ihrer Kirchen undt gemeine gentzlich zu associiren“[1]). Seesuguste otsustega eestlaste suhtes ühineb ka Suure Gildi šraag, mis kindlaks määrab, et ühtluse pärast („Einigkeit halber“) mittesakslasi gildi liikmeks ei tule vastu võtta, „es sey den, dasz Sie ehrliche Geburttsbriefe haben, in der Jugendt ehrlichen leuten gedienet undt Sich wohl verhalten“. Hoolimata kõigist takistusist oskasid paljud eestlased endale siiski tee leida, kuidas kodanikkude ridadesse pääseda. XVII aastasaja keskpaigal leiame protokollides esinevate kodanikkude nimede hulgas terve rea eestipäraseid nimesid. Nii leiduvad 18. XII. 1656. a. venelaste poolt ettevõetud revisjoni nimekirjas mittesaksa kodanikkude hulgas nimed, nagu Marcus Sock — kangur, Hans Lepp — kangur, Paep Kurvitz — kangur, Hans Karro — püssimeister, Hans Soinaste — lihunik, Simon Meggis — lihunik j. t. Nagu näha, pääsesid just eesti soost kangrud ja lihunikud suuremal määral täieõiguslikeks linnakodanikeks. Ülepea leidus Tartus selle rahvalugemise järgi 148 meessoost kodanikku, neist 27 mittesakslast, ja peale selle veel 100 täiskasvanud meeshinge, neist 15 linnas ja 85 alevis. Loomulikult on alevielanikkude nimestikus suurem osa nimesid täiesti eestipärased: nimede järgi otsustades tuli Tartus teistest rahvustest isikuid — rootslasi, poolakaid, venelasi, soomlasi j. t. — võrdlemisi vähesel arvul ette. Maalt linna põgenenud talupoegadele andis Tartu võimaluse korral kaitset. 1645. a. tunnustas õuekohus, Sigismund III ja Karl IX privileegiume arvestades, et iga talupoeg, kes kaks aastat linna maa-alal tagasi nõudmata on elanud, sellega vabaduse omandab. Selle otsusega ühineb ka 1646. a. Kristina privileegium (§ 32). Nõuti aga talupoeg kahe aasta jooksul tagasi, siis pidi linn ta välja andma.

Et sakslased ka kodanikkude hulka ülesvõetud eestlasi endaga ühevääriliseks ei tahtnud pidada, seda tõendab selgesti Pulli Hansu elulugu[2]). Juba Pulli Hansu isa oli a. 1608 Tartu kodanikkude hulka vastu võetud ja endale nähtavasti kauplemisega varanduse kogunud. Poega tuntakse Tartus juba kui õieti rikast meest. A. 1634 võetakse ta Suure Gildi liikmeks vastu tingimusega, et ta ainult ühte Vene poodi peab ja ainult Venemaalt toodud kaubaga kaupleb. Varssi hakkab Bull ka Lääne-Euroopa, n. n. Nürnbergi kaupa müüma. See äri laiendamine on saksa soost kodanikele pinnaks silmas. A. 1642 tuleb Suure Gildi liikmeil meelde, et Bull oma sünnikirja veel ei ole esitanud. Kuid viimane saab sellest takistusest üle, muretsedes linnavalitsuselt tunnistajate abil kõik tarvilised teated. Mõne aasta järgi teevad saksa soost Suure Gildi liikmed uue katse piiri panna Hans Bulli ikka kasvavale jõukusele. Nagu oletada võib (rae protokollides ei leidu selle kohta täpsaid andmeid), tungisid saksa kodanikud kas 1645. a. või järgmise aasta alul Bulli poodi ja võtsid tal kaubad käest ära: 8 tündrit sibulaid, $22^1/_2$ küünart palakaid, kingi ja valjaid. Bull kaebas kindralkubernerile, kes a. 1646 Tartus viibides linnale ette heidab selle tegevust Hans Bulli suhtes. Ta tuletab rae liikmeile meelde, et Tartu linnas elanikke veel vähe, et veel igasuguseid inimesi (allerhand leuthe) vaja läheb ja et Hans Bull pealegi „ein rechter deutscher Bürger“ olevat ja ennast ausasti ülal pidavat. Vastuväiteist hoolimata „sindt doch seine hochtr. Exellz bei dero gn. Meinung verblieben, undt viele exempla erzehlet, dasz undeutsche zu hohen dignitäten kommen“[3]). Nüüd peab raad pika puiklemise järgi Bullile talt äravõetud kauba hinna välja maksma.

1) Rae protokoll a. 1647, lk. 784.
2) M. J. Eisen, „Pulli Hans“, „Eesti Kultuura“ IV.
3) Rae protokoll a. 1646, lk. 601.